

Književnost.

Patrick A. Sheehan: **Dolina krvi**. Povest iz irskega življenja. Iz angleščine prevel Franc Bregar. V Ljubljani 1909. Založila Katoliška bukvarna. Tiskala Katoliška tiskarna. Leposlovne knjižnice 8. zvezek. Broširana K 4'20, vezana K 5'80.

Leposlovna knjižnica nam hoče podati antologijo najboljših del iz moderne svetovne literature. Hoče nam biti zrcalo, iz katerega nam bo odsevalo, kaj je ustvaril človeški duh na polju leposlovnem v zadnjih desetletjih. Prinesla nam je že prevode iz francoščine, poljščine, ruščine in maloruščine. Pričujoči osmi zvezek nam prinaša prevod iz angleščine, namreč povest „Dolina krvi“ slovečega irskega pisatelja Patricka Augustina Sheehana (izgovori Šihena).

Ime pisateljevo je tudi na Slovenskem že znano. Marsikdo je že čital vsaj v nemškem prevodu njegovo krasno povest „Moj novi kaplan“ ali pa „Luka Delmege“.

Vsebinska naša povesti je vzeta iz zgodovine nesrečnega irskega naroda, junak je irski narod sam v zgodovini treh rodov, ki so živeli v pretečenem stoletju na Irskem. Sovraštvo irskega ljudstva do „ovadnikov“, to je do onih oseb, ki so ovajale svoje rojake Angležem, je rdeča nit, ki se vleče skozi vso povest in veže posamezne dele v eno celoto. To sovraštvo prenaša ljudstvo tudi na otroke in na otrok otroke, povsod, po vseh krajih starega in novega sveta, od nepristopnih prepadov Irske do najbolj zapuščenih krajev zahodne Amerike, vedno in povsod spremlja človeka Kajnovo znamenje, da je potomec „ovadnika“. To je zločin, ki se nikdar ne odpušča in nikdar ne pozablja. Najpoštenejše življenje, največja navdušenost in požrtvovalnost za narod, nobena čednost ne more na potomcu izbrisati madeža „ovadstva“. Na prvi pogled izgleda, kot bi povesti manjkalo enotne kompozicije. Ideja, ki se v njej razvija, je popolnoma enotna, samo da potrebuje več rodov in najrazličnejših situacij, da se popolnoma razvije. Materialne enote ni. Ta pa tudi ni bistvena. Formalno je pa povest popolnoma zaokrožena celota.

Iz same narave povesti tudi izvira, da se ni mogla obdelavati lepa sistematično in umerjeno. Pred sabo imamo nanizanih vrsto rapsodij, pravzaprav keltskih balad, ki so med sabo jako rahlo združene. To so „skice z ogljem“, katere je vrgla na zid umetniška roka. Komaj si pogledal eno, že se ti obrne list in prikaže druga. Nagloma, pretrgoma se razvija pred tabo delovanje v močnih sunkih. Pisatelj ti ničesar ne izdela, ampak samo vrže plastične misli, da jih potem obdeluješ sam. Inteligenten čitatelj najde ravno v tem še večji užitek, da mu pisatelj ne pove vsega, ampak prepušča, da sam razmišlja dalje.

Posebno srečo ima Šihen z značaji oseb, ki nastopajo v njegovih povestih in zlasti še v „Dolini krvi“. Vsi so blagi, dobri, zdravi, krepki ljudje. Toda njihove čednosti niso prisiljeno moraliziranje pisateljevo, ampak so to ljudje vzeti naravnost iz življenja in opisani z vso svežostjo prirodnih barv. Izvzemši „ovadnika“, ki se pa čisto izgubi v ozadju, in oseb od sodišča, ki pa ravnotako ostanejo v megli in dajo

samo impulz k razvoju dejanja, so vse druge osebe popolnoma pozitivnih značajev, ki trpé bridko in ravno v trpljenju razodevajo svojo duševno velikost.

Povest „Dolina krvi“ je vzeta iz naroda in pisana za narod. Ona ne razvzgljuje problemov duše, ampak jih stavi plastično pred oči v postavah svojih junakov, se ne izgublja v psihološka razmišljanja, ampak pokaže takoj rezultat v zunanjem činu. Povest „Dolina krvi“ se ne vrši v svetu, ki umira, ne v zakajenih kavarnah in gostilnah in v zaspanih salonih in na sentimentalnih verandah, ampak vrši se v svetu, ki živi in hoče živeti in izzveni slednjič v mogočnem akordu, v katerem se spoje vse melodije poprejšnjih dejanj treh rodov, ki so živeli v „Dolini krvi“, in za duše vse disonanse v silno pesem dela in življenja se iskrečega domoljublja.

Postave, katere si srečal v tej povesti, ti bodo morda ostale v spominu vse življenje. Stari Edmond Connors in njegov sin Donal, trpeča Nodlag in silni kovač Red Kassey in njegov sin „Amerikanec“ Terence, nesrečna Nora in oče irskega naroda, veliki in plemeniti O' Connell, kako plastično stoje pred nami? Celo tako majhne vloge, kot je mlada, za narod navdušena, krepka in ponosna deklica Kathleen, ostanejo nepozabljive, tako so plastične in žive.

Slovenski prevod je v resnici vzoren. Kdor pozna izvirnik in jedrnati, s krepkimi ljudskimi irskimi izrazi in keltskimi besedami našpikani slog pisateljev, bo vedel ceniti trud in težave prevajalčeve. Tu pride rojen Anglež večkrat v zadrego in najboljši slovar in slovnica pustita na cedilu. Prvi roman Sheehanov sva brala skupaj z nekim tovarišem Ircem, ki je znal tudi keltski jezik in mi je vkljub temu delal poštene težave.

Zunanja oblika prevoda je lepa, okusna in praktična, ki dela res čast novi Katoliški tiskarni.

Dr. L. Lénard.

Ivan Šašelj: **Bisernice iz belokranjskega narodnega zaklada**. II. zv. V Adlešičih nabral Ivan Šašelj, župnik. Založilo Katoliško tiskovno društvo v Ljubljani. Tisk J. Krajec nasl. v Rudolfovem. 1909. — Prim. Bisernice I. Rudolfovo 1906. Cena I. del broširana K 2'—, vezana K 3'—; II. del broširana K 2'50, vezana K 3'50.

V novejšem času se je naše umstveno in kulturno gibanje odtrgalo od narodnih tal in se vedno bolj izgublja v kozmopolitizem in mednarodni modernizem. Naši pisatelji jemljejo radi — menda, kar se jim zdi bolj moderno — predmete iz življenja, katerega pri nas sploh ni ali vsaj ni v tem obsegu in razvoju, kot ga opisujejo, in katerega poznajo celo sami večinoma le iz knjig in iz fantazije. Do Stritarja in Kersnika je bila naša literatura sicer robata in ravsa, toda bila je naša in je imela pogoje daljšega razvoja. Zdaj se je pa razblinila v megli in izpuhtela v tujino.

Nazaj k ljudstvu, iz katerega smo izšli, nazaj na vseh poljih, bi moral biti naš klic. Ako pa hočemo opreti svojo kulturo na naše ljudstvo, moramo je najprej popolnoma poznati. Zato mora biti slovenska

folkloru znanost naše prihodnosti, katero moramo gojiti pridno in intenzivno. Žalibog, je pa ravno ta znanost, ki bi nam morala odpreti in poiskati one specifične slovenske narodne poteze, katere moremo pridati mednarodni splošnoevropski krščanski kulturi, zadnja desetletja jako zapuščena. Morda se bo s političnim prepородom našega naroda tudi v tem oziru obrnilo na bolje. Vsaj predznaki se že kažejo. Omenim prizadevanja društva za tujski promet, da nam sestavi slovenski narodni stavbni slog. K takim veselim pojavom na polju slovenskega ljudoznanstva prištevamo tudi dva zvezka „Bisernice“, katere je nabral v Adlešičih veleč. g. župnik Ivan Šašel. Oba zvezka sta urejena enako in obsegata: 1. pregovore in reke, zbrane abecedno, 2. pesmi, razvrščene po vsebini v več pododdelkov, 3. vraže in prazne vere, 4. pravljice in pripovedke in slednjič še slovarček. Drugi zvezek prinaša tudi slike belokranjskih narodnih noš.

Gotovo ima Belokrajna še mnogo drugih narodnih posebnosti, ki bi spadale v to zbirko. Žal tudi, da pesmim niso pridejani napevi in da ni jezik bolj natančno zaznamovan po izgovarjavi. Bolje je zbirati malo, a to natančno, kot pa mnogo, a manj natančno. Pri narodni pripovedki ali pesmi je važno vedeti, če jo je pripovedoval domačin ali stranski človek, kdo in odkod? Dalje, če je kaj izobražen in kako, če je potoval ali čital, kakšne je starosti, stanu in značaja? Besedilo bi moralo imeti posebna diakritična znamenja, ki bi kolikor mogoče natančno izražala izgovarjavo. Skrbno je treba tudi paziti na pripovedovalce, da se ne bo vrinila kakšna mistifikacija.

„Bisernice“ sicer niso nobena strogo znanstvena zbirka, vendar niso brez znanstvene vrednosti. Zlasti naj bi vzbudile med mlajšim naraščanjem naše inteligence zanimanje in ljubezen za slovensko folkloro. Naša inteligenca živi sredi ljudstva in ima z njim številne krvne ali stanovske vezi. Duhovščina na deželi, učitelji, razumništvo po mestecih in trgih žive v neprestanem stiku z ljudstvom in bi lahko mnogo pripomogli k znanstvenemu proučevanju duševnega življenja, mišljenja in čuvstvovanja našega ljudstva. Na podlagi teh študij bi se poživila naša literatura in umetnost, gospodarstvo in omika in „last, not least“ tudi politika. Seveda je zato en bistven predpogoj: treba je z ljudstvom misliti in čutiti in predvsem tudi verovati. Kdor ne občuti poezije naših božjih potov in svetišč na višinah, kdor ne občuti čaru zvonov, ko zvoné „večernice“ ali „angelovo češčenje“, in molitve rožnega venca, ki odmeva zvečer skozi okenca v tiho noč, kdor ostane hladen, ko vidi, kako se ljudje na koleh plazijo okrog oltarja in poljubujejo tla in kdor se ne more zviti v zaprašen kotiček v cerkvi in se med množico vernikov pomikati k spovednici, ne bo mogel nikdar razumeti duše in srca našega ljudstva.

Pravijo, da spi pod neko goro vojska kralja Matjaža. Ta vojska je naše ljudstvo! Toda mi jo bomo zagledali samo, ako bomo znali z njo misliti in čutiti. Potem bo pa vstala kot nepremagljiva sila in zdrobila svoje sovražnike.

Vsem ljubiteljem našega ljudstva pa priporočamo kar najtopleje, ne samo, da „Bisernice“ kupijo, ampak tudi, da jih čitajo in se skušajo vglobiti v dušo našega ljudstva in potem pomagajo s prispevki k slovenski folklori staviti podlago za naš „Narodni dom“.

Dr. L. L.

Dr. K. Glaser: **Osnovne misli o bodoči zgodovini slovenskega slovstva.** Ponatis iz „Straže“. Tisk tiskarne sv. Cirila. Maribor 1909. Strani 12.

Prof. J. Grafenauer: **Zgodovina slovenskega slovstva.** Založila Katoliška bukvarna. Ljubljana 1909.

„Petnajstletni trud z „Zgodovino slovenskega slovstva“ me je ubil med lastnimi rojaki. Žalostno!“ — S temi elegičnimi besedami sklene g. dr. K. Glaser svojo brošuro. Upamo, da ni tako žalostno, kot si gospod pisatelj jemlje k srcu. Na vsak način bi to bilo tudi slabo spričevalo za naše razmere, ako bi en ponesrečen poizkus za vedno uničil sicer uglednega in učenega pisatelja. Njegova „Zgodovina slovenskega slovstva“ ima gotovo mnogo težkih napak. Predvsem ima mnogo razne navlake, ki pravzaprav ne spada k stvari in dela „Zgodovino“ nepregledno ali pouzroča, da se mora večkrat ponavljati isti predmet. Tako na primer ne moremo razumeti, kaj imata sveti Ciril in Metodij in starobolgarsko slovstvo opraviti z našim slovenskim slovstvom. Potemtakem bi moral tudi opisati starorusko, staropoljsko, morda celo staronemško slovstvo. Dolgi zgodovinski uvodi so popolnoma nepotrebni, ker so po vsebini večini čitateljev že znani. Manj inteligentne osebe pa tudi po Glaserjevi „Zgodovini“ ne bodo segle. Dotični dolgi uvodi bi se torej popolnoma lahko izpustili. Brižinski fragmenti bi se morda lahko omenili pod črto, istotako vsi slovenski drobci do Trubarja, kar itak nimajo za slovensko slovstvo nobenega pomena. Slovenska slovstvena zgodovina se pričinja z reformacijo. Toda tudi pomen reformacijske in protireformacijske dobe se ne sme precenjavati. Večinoma je to bila strogo cerkvena literatura, namenjena samo praktičnim potrebam, ki ni imela z umetnostjo nič skupnega. Zbiranje vseh literarnih spominkov je pa bolj delo bibliografa, kot pa slovstvenega zgodovinarja. Kdor bi hotel napisati politično zgodovino kakšnega naroda, tudi ne bi našteval diplomatično natančno razne najneznatnejše vire. To mora biti dovršeno še pred njim. Seveda je bil gosp. Glaser v težavnem položaju, da se je lotil dela, za katero se niso bile dovršene predštudije. Gotovi gospodje pa, namesto da bi ustvarili dotične predpogoje, so si izvolili bolj komodno pot, da so pozneje udrihali po Glaserjevem delu. Ako odbijemo od Glaserjeve zgodovine vse nepotrebne in dolge uvode, preglede in dodatke, moremo „Zgodovini“ sami predvsem očitati, da je malo pregledna, malo duhovita in suhoparna, da ima mnogo pomot in izpustitev. Morali bi se pa tudi vprašati, v koliko je pri tem sokriv Matičin odbor. Ako pogledamo knjigo, spoznamo takoj, da se je pri papirju in pri tisku zelo skoparilo, kar gotovo ni bilo v korist preglednosti knjige. Glaser sam pripoveduje v navedeni brošurici, da je Matičin odbor hotel imeti knjigo razdeljeno v tri dele: prvi do francoske dobe, drugi do leta 1848., tretji do sedanjega časa. Do francoske dobe pa slovenskega slovstva v umetniškem pomenu sploh še bilo ni. Torej je matičin odbor sam hotel, da bi se v „Zgodovini slovenskega slovstva“ diplomatično natančno naštevati razni molitveniki, katehizmi in versko polemična dela in tako je morala nastati knjiga bolj podobna suhoparni bibliografiji in izgubiti na preglednosti. Kar pa zadeva različne napake in netočnosti, je treba vpoštevati, da se je pa dr. Glaser lotil zidanja velikega posloplja,